

Dkt. Kevin E. Frederick, Wawaldensian, Hotuba ya 6, Kutoka Katika Vivuli vya Historia, Kuondoa Hadithi za Kubuni © 2024 Kevin Frederick na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Kevin Frederick katika mafundisho yake kuhusu historia ya Wawaldensia. Hiki ni kipindi nambari sita, Kutoka Katika Vivuli vya Historia, Kuondoa Hadithi.

Andiko la mahubiri haya ni kutoka 1 Timotheo 1, mstari wa 3 hadi 5. Sikiliza neno la Mungu. Nakusihhi huko, kama nilivyofanya nilipokuwa njiani kwenda Makedonia, ukae Efeso, ili uwaagize watu fulani wasifundishe mafundisho mengine, wala wasijishughulishe na hadithi za uongo na nasaba zisizo na mwisho, ziletazo mabishano badala ya mafunzo ya kimungu yanayojulikana kwa imani. Lakini lengo la mafundisho hayo ni upendo utokao katika moyo safi, dhamiri njema, na imani ya kweli.

Neno la Bwana. Shukrani kwa Mungu. Paulo aliandika maneno haya kwa mlezi wake Timotheo ili kumwonya yeye na waongofu wengine wapya kuhusu imani katika Kristo kuhusu umuhimu wa kuzingatia uhusiano wa mtu na Kristo badala ya kujiingiza katika mawazo ya kusesitiza nasaba yake mwenyewe au hadithi za kizushi za asili ambazo hazikuwa na msingi katika imani katika Kristo.

Kufanya hivyo ilikuwa kujaribu kuthibitisha uaminifu wa mtu kulingana na asili au matendo ya mafanikio badala ya imani iliyojengwa katika upendo wa Mungu wa utatu aliyefunuliwa kupitia neema na rehema ya Yesu Kristo. Katika kuchunguza asili ya harakati ya Wawaldensia, kimsingi kuna maelezo mawili mbadala ya simulizi ya msingi ya kihistoria ambayo yamejengwa katika maisha ya Valdez. Zaidi ya hayo, kuna tofauti kadhaa ndani ya kila simulizi mbadala, ambazo huwachanganya wanafunzi wa historia.

Kuanzishwa kwa harakati ya Wawaldensia kumefunikwa na hadithi za asili zinazojumuisha marejeleo ya mafundisho ya askofu Mkatoliki mwenye msimamo mkali kutoka Turin katika karne ya 9 aitwaye Claude. Pia kuna simulizi la kale zaidi linaloanzia nyuma kama hadithi ya Constantine katika karne ya 4 BK. Ni hadithi ya zawadi ya Constantine kwa kanisa tunayoigeukia kwanza.

Wakati wa kifo chake, inasemekana Konstantino alitoa nusu ya Milki ya Kirumi kwa Papa Sylvester mwanzoni mwa karne ya 4 BK. Ni muhimu kutambua kwamba wasomi wa kihistoria wameamua kwamba hadithi ya mchango wa Konstantino yenyewe ilikuwa hadithi ya uwongo. Iliyoundwa awali na Kanisa Katoliki la Kirumi katika karne

ya 8 BK kama njia ya kanisa kuhalalisha upatikanaji wake mkubwa wa utajiri na mali kwa wakosoaji kutoka ndani na nje ya Kanisa la Kirumi.

Hadithi hii ya hadithi , ambayo awali ilibuniwa katika karne ya 8, kisha ilipambwa mamia ya miaka baadaye na waumini wa Waldensia ili kuisitiza asili ya kile kilichofafanuliwa na Waldensia kama mgawanyiko wa kale ndani ya kanisa la kwanza dhidi ya Kanisa Katoliki la Roma, ambalo lilikuwa limekubali na kunufaika kutokana na kupata utajiri na mamlaka makubwa. Na hivyo wanasema Mapapa wa Roma sio warithi wa Mtume Petro bali wa Constantine. Hadithi ya mchango wa Constantine ilibadilishwa zaidi ili kupendekeza kuwepo kwa mabaki ya kanisa yasiyojulikana sana, madogo, lakini waaminifu, ambayo ilisisitiza umuhimu wa kuzingatia huduma ya utumishi ya Kristo iliyoainishwa na viapo vya umaskini na unyenyekevu.

Hadithi iliyorekebisha ya mchango wa Constantine iliwasilishwa sana kwa mdomo na wafuasi wa Wawaldo kuanzia mwishoni mwa karne ya 13. Imeonyeshwa kama ifuatavyo. Kanisa lilikuwa takatifu hadi mchango wa Constantine wakati Sylvester I alipokubali mchango huo huku mwenzake wa Sylvester akikataa na kumwacha.

Polepole, sehemu kubwa ya kanisa ilianguka katika uovu huku sehemu ndogo ya kanisa ikibaki katika ukweli. Hii ni hatua ya kwanza ya maelezo ya upinzani dhidi ya Roma, asili ya kihistoria ya mgawanyiko wa kanisa dogo takatifu wakati wa mchango. Na hatua ya baadaye itaongozwa na Waaldensia, ingawa si lazima iambatane nao.

Wale wanaozungumzia hadithi hii ya asili wanashikilia imani kwamba ushuhuda usiokatizwa wa kanisa la kweli uliendelea kuanzia enzi ya mitume hadi ushuhuda mwaminifu wa kundi dogo la Wakristo ambao wenyewe walikuwa wafuasi wa kweli wa Kristo, mababu wa Wawaldensia. Tarehe ya kwanza kabisa katika historia iliyoandikwa ya hadithi hii inapatikana katika chanzo kinachoitwa Kitabu cha Wateule, kilichoandikwa mwaka wa 1367. Waraka wa 1367 ulielezea mgawanyiko katika kanisa la Kirumi wakati wa mchango ambapo nusu ya utajiri wa Milki ya Kirumi uliotolewa na Constantine mwaka wa 325 ulipewa kanisa la Kirumi.

Mgawanyiko huo ulidaiwa kutokea ndani ya kanisa kati ya Sylvester I, ambaye alikuwa amekubali utajiri na ardhi kutoka kwa Mfalme Constantine, na wale wachache waaminifu walioshikilia imara kukiri umaskini na kutamani kubaki kanisa safi. Kitabu cha Wateule kilisimulia matendo ya wale waliokuwa badala ya mitume, na hili linasisitizwa na mwangwi wa makusudi kutoka kwa Matendo ya Mitume. Kwa mamia ya miaka, hadithi ya asili ya watu wa Waaldensia imekuwa vigumu kubainisha kwa usahihi.

Hii ni kwa kiasi fulani kutokana na ukweli kwamba historia nyingi iliyoandikwa ya Wawaldensia ilitumiwa na kanisa la Kirumi kama ushahidi wa uzushi wao na baadaye ilichomwa moto na wachunguzi wa mashtaka mara tu kesi ilipokamilika. Tunageukia uchunguzi wa ukweli wa kihistoria unaozunguka asili ya hadithi ya Wawaldensia.

Imetambuliwa kwa muda mrefu kwamba Valdez, Waldo wa Lyon, mnamo 1172, ndiye mwanzilishi wa harakati ya Wawaldensia.

Kuna data ya kutosha ya kihistoria inayounga mkono kuwepo kwake na huduma aliyoianzisha, ambayo ilitokana na njaa iliyoathiri eneo linalozunguka Lyon. Pia kuna ushahidi unaopendekeza uwezekano wa chanzo cha msingi wa kitheolojia kati ya wafuasi wa Waldo na mafundisho ya Claude wa Turin, ambaye aliteuliwa kuwa Askofu wa Turin mwaka wa 817 katika Kanisa Katoliki la Roma. Claude alikuwa kiongozi wa Kikristo wa kiinjalisti aliyezungumza waziwazi ambaye alikuwa mwanafunzi mwerevu na mwenye utambuzi wa Biblia.

Kulingana na tafsiri yake ya maandiko kutoka kwa maagano yote mawili, Claude alipinga ibada ya sanamu takatifu katika Ukatoliki. Alitaka ziondolewe kutoka makanisa yote ndani ya dayosisi yake. Alihubiri fundisho hilo, uhalalishaji wa imani.

Claude pia alikataa toharani na ibada ya mabaki ya wafu na akakataa ufanisi wa hija kama njia ya toba. Claude alipotupa nje sanamu takatifu zinazoheshimiwa katika makanisa ndani ya dayosisi, alisema ikiwa watu walitaka kuabudu msalaba kwa sababu Kristo alining'inia juu yake, wanapaswa pia kuabudu hori kwa sababu alilala kwenye moja au punda kwa sababu alipanda juu yake. Hakuna ushahidi wa kihistoria au hati zilizopo zinazotoa uhusiano wa moja kwa moja wa kihistoria kati ya mafundisho ya Claude na kuibuka kwa Waldo na maskini wa Lyon katika karne ya 12.

Inawezekana kwamba Wakatoliki wa Kirumi ndani ya eneo la Piedmont kaskazini mwa Italia wanaweza kuwa walipitisha imani za Claude zisizo za kawaida lakini sahihi kibiblia kutoka kizazi kimoja hadi kingine. Hata hivyo, bila hati zozote za kihistoria zinazounganisha ulinganifu wa imani na desturi zilizoshikiliwa na Claude na baadaye na Waldo na Arnold wa Brescia, haiwezi kuhitimishwa kwa urahisi kwamba Claude aliwashawishi Waldo na Arnold moja kwa moja. Ulinganifu katika imani ulikuwa na uwezekano mkubwa wa kupatikana kwa kusoma chanzo kimoja cha imani, hasa injili za Agano Jipya na barua za Paulo.

Zaidi ya miaka 300 baada ya Claude, Arnold wa Brescia alianza kukusanya jumuiya ndogo katika eneo la Lombardy karibu na Milan, karibu na Dayosisi ya Turin. Arnold alikuwa amesoma na Peter Abelard na akaanza kujenga mfumo wa imani ya Kikristo na jumuiya unaotegemea kuwa mfuasi wa Kristo na kushiriki mali ya mtu na majirani zake. Arnold alisoma kwa makini mafundisho ya kanisa la kwanza, kama ilivyofunuliwa katika Kitabu cha Matendo.

Kutokana na masomo yake, aliandaa jumuiya mbadala ya imani badala ya ile ya Kanisa Katoliki la Kirumi tajiri na imani na desturi zake. Ingawa Askofu Claude hawezi kuainishwa kama Waldensian, maelezo sambamba ya matamko yake kama askofu Katoliki wa Kirumi pamoja na imani za Kikristo za Waldensian hayapingiki, na bado kuna uwezekano kwamba imani za Claude zilimshawishi Arnold na wafuasi wake

walipokuwa wakiendeleza jumuiya zao za imani. Kwa bahati mbaya, ni muhimu kuzingatia kwamba wakati wa karne ya 20, Kanisa la Waldensian nchini Italia liliita nyumba yake rasmi ya uchapishaji Claudiana Press kwa kutambua ushuhuda wa kibiblia wa Askofu Claude wa Turin.

Huu ni muunganisho wa imani unaothaminiwa sana leo na Waaldensia wa kisasa. Kwa uchache sana, mtu anaweza kudhani kwamba kanuni kadhaa za imani ya Waaldensia zinafanana na huduma ya mafundisho ya Askofu Claude wa karne ya 8. Hata hivyo, bado ni msingi usio na msingi kabisa kudai kwamba kulikuwa na jumuiya iliyopangwa ya waumini iliyoanza wakati wa Askofu Claude na kubaki bila kubadilika, tofauti, na kutenganishwa na Kanisa Katoliki kuanzia karne ya 9 hadi karne ya 12, wakati Waldo alipoanza huduma yake.

Sasa tunaelekeza mawazo yetu kwa nini hadithi hizi ziliundwa. Kuna dalili kwamba mwandishi asiyejulikana wa Kitabu cha Wateule alitambua hitaji ndani ya jamii ambayo bado ilikuwa imejikita sana katika mawasiliano ya mdomo kwa maandishi yaliyoandikwa ya historia ya Wawaldensia. Iliandikwa kwa njia ambayo hurahisisha kukariri na kuwasilisha kwa mdomo kama zana ya kuelimisha ya kielimu kwa Wawaldensia hao ambao, kufikia wakati huu, walikuwa wametawanyika kote Ulaya Magharibi.

Walihitaji historia ambayo ingesomwa kwa urahisi bila kutegemea maandishi yaliyoandikwa. Mara kwa mara katika historia yake yote, wachunguzi wa dini Wakatoliki waliharibu rekodi, maandishi, na vitabu vya Wawaldensia, na kufanya mapokeo ya mdomo kuwa muhimu zaidi kwa uhifadhi wa asili ya Wawaldensia. Kadiri vizazi vilivyopita, kulikuwa na fursa inayoongezeka ya kuruhusu uhuru mkubwa katika kujenga upya yaliyopita.

Mbinu hii ilisababisha kuingizwa kwa marekebisho mengi kwenye hadithi za uongo huku vizazi vilivyofuata vikijaribu kusoma nyuma hoja ya asili ya imani yao. Kitabu cha Wateule kilikuwa hati fupi sana, ya kishairi. Baadhi yake imeandikwa kwa misemo thabiti yenye mdundo, yenye ukali zaidi wakati wa hesabu ya maisha ya Valdez.

Ufupi wa maandishi na mdundo vinaonyesha maandishi yaliyotengenezwa kwa makusudi kwa ajili ya kukariri. Simulizi linalopatikana katika Kitabu cha Wateule kimsingi lilikuwa chombo muhimu cha kuhalalisha kupitishwa kwa kiapo cha umaskini na usafi wa moyo pamoja na wito wa kuhubiri na jinsi vilivyokuwa muhimu katika maisha ya mhubiri msafiri wa Wawaldensia. Kitabu hiki pia kinafundisha katika juhudi zake za kuwatia moyo wafuasi wote kubaki imara katika kukabiliana na mateso kutoka kwa Kanisa Katoliki la Roma, kwani Kanisa la kwanza la Mitume lilikabiliwa na mateso kutoka kwa Milki ya Roma, na hivyo kuthibitisha uhalali wa mtazamo wa Wawaldensia wa kujiona kama mabaki waaminifu wa Kanisa la kweli tofauti na Kanisa Katoliki la Roma lenye utajiri.

Kuanzia kuanzishwa kwa Baraza la Kuhukumu Wazushi katika karne ya 13 na katika wimbi baada ya wimbi la mateso yaliyoidhinishwa na Kanisa, simulizi lililojielezea kuwa mabaki ya kweli ya Kanisa lilidumisha ushuhuda wao mwaminifu. Marekebisho ya baadaye ya hadithi ya mchango wa Constantine kwa Sylvester yanaweza kufuatiliwa kwa kuona mabadiliko katika matoleo yaliyofuata ya Kitabu cha Wateule. Valdes katika karne ya 12, na bado hadi karne ya 14 hakuna kumbukumbu yoyote ya jina la kwanza linalohusishwa na Valdes.

Katika toleo la kwanza la Kitabu cha Wateule mnamo 1367, Valdes wa karne ya 12 anatambulishwa kwa mara ya kwanza kwa jina la kitume Petro. Kufikia 1420, katika marekebisho ya baadaye ya Kitabu cha Wateule, mtu mmoja aitwaye Peter Valdes alitambulishwa kwa mara ya kwanza kama mtu wa wakati mmoja na Papa Sylvester wa karne ya 14. Katika toleo hilo, inadaiwa kwamba Peter Valdes hakuwa mwanzilishi wa harakati ya Wawaldensia lakini alitambuliwa kama mmoja wa washirika wa Sylvester, ambaye wakati wa mchango huo akawa mlinzi wa Kanisa la kweli, akidokeza uhusiano kati ya Valdes na wafuasi wake tangu mwanzo wa Matendo ya Mitume.

Pia, mwanzoni mwa karne ya 15, hati nyingine ya Wawaldensia iliandikwa, ambayo ilihusisha maandishi fulani ya homiletiki na kardinali fulani Mkatoliki wa Kirumi aliyetitwa Peter Valdes. Kutoka kwa kila moja ya mifano hii ya historia ya marekebisho, inakuwa dhahiri kwamba hadithi zinazoelezea asili ya Wawaldensia zilirekebishwa mara kwa mara katika karne ya 14 na 15. Lakini ili kuelewa kwa undani zaidi sababu za marekebisho haya na historia ya ushuhuda wa Wawaldensia, tunahitaji kuangalia tena jukumu ambalo mateso yalicheza kwa mamia ya miaka.

Ndani ya kizazi kimoja, baada ya harakati ya Wawaldensia na wafuasi wake kutajwa na Kanisa Katoliki kuwa wazushi mnamo 1215, Kanisa lilielekeza hasira yake dhidi ya Wawaldensia kupitia mfumo wa mahakama ya kanisa uliopangwa vizuri sana unaoitwa Baraza la Kuhukumu Wazushi, ambao hapo awali ulijengwa ili kuharibu uzushi wa imani mbili wa Wakathari na tangu wakati huo ulikuwa ukielekeza hasira yake kamili dhidi ya wafuasi wa Waldo. Katika kipindi cha miaka 30 iliyofuata, Baraza la Kuhukumu Wazushi lilipanga kwa kina na kusawazisha uundaji wa miongozo ya mafundisho iliyoandikwa iliyosambazwa na upapa kwa wachunguzi wote. Katika juhudi za kuunganisha mashtaka madhubuti ya Baraza la Kuhukumu Wazushi, Baraza la Kuhukumu Wazushi hatimaye liliwekwa pekee kwa Agizo la Kikatoliki la Mtakatifu Dominic.

Chini ya Wadominika, Kanisa Katoliki lilikuwa na zana bora zaidi ya kuwafikisha wazushi wote mahakamani. Wadominika waliratibu juhudi za Kanisa na mahakimu wa kiraia kuwaadhibu wazushi, mara nyingi kwa kunyongwa na kuchomwa moto kwenye mti. Wakati wa miaka ya 1480, Papa Innocent VIII aliyekuwa akitawala,

ambaye mwenyewe alihudumu kama mchunguzi wa mashtaka kabla ya kuwa Papa, alitoa wito wa vita vitakatifu dhidi ya Wawaldensia.

Kwa kufanya hivyo, alitumia hasira kamili ya Kanisa kuelekea kuangamizwa kabisa kwa kila muumini wa Waldensia. Vita vya Waldensia, chini ya uongozi wa Askofu Mkuu Cattaneo, vililenga zaidi jamii za Waldensia katika eneo la Milima ya Cottian na vikafanikiwa kwa kiasi fulani. Hata hivyo, vilikuwa na matokeo mabaya kwa maelfu ya wahanga wa Waldensia waliokabiliwa na mateso yake ya kikatili na yasiyo ya kibinadamu.

Kuanzia wakati wa kuanzishwa kwa Baraza la Kuhukumu Wazushi chini ya mamlaka ya Wadominika, kuanzia katikati ya karne ya 13 na kuendelea, mali za maelfu ya Wawaldensia zilichukuliwa na kuuzwa kwa Wakatoliki wa Kirumi pekee bali Wawaldensia wengi waliteswa, mara nyingi wakiuawa kwa kuchomwa moto hatarini kwa imani zao. Kanisa Katoliki liliamini kwamba kwa kuchoma miili ya wazushi, hakutakuwa na mwili wa kimwili wa kufufuka Kristo atakaporudi kwa ajili ya Ujio wa Pili. Katika siku za mwanzo za Baraza la Kuhukumu Wazushi, hata walichoma maiti za wale waliotambuliwa kama Wawaldensia baada ya kifo chao.

Watoto wa Waaldensia mara nyingi waliibiwa kutoka kwa familia zao na makuhani wa Katoliki na viongozi wa Kanisa na kulelewa na Kanisa ili kukumbatia mafundisho ya Katoliki ya Kirumi. Mateso hayo yaliweka mkazo mkubwa kwa harakati nzima ya Waaldensia na maisha ya kila mwamini wa Waaldensia kwa mamia ya miaka. Kama njia ya kuimarisha imani ya viongozi na waumini katika Mateso Makuu, Kitabu cha Wateule kilitumika kuimarisha urithi wa kudumu wa harakati ya Waaldensia kwa uhusiano wake wa moja kwa moja na mafundisho ya Yesu na jumuiya za imani za mitume wa mapema.

Katika kutafakari uelewa wa hadithi za historia ya Wawaldensia, Peter Biller anaandika kwamba historia inaweza kukumbukwa kwa ukali sana, lakini pia inaweza kurahisishwa na kuchanganywa kupitia kupita kwa wakati na hila za kumbukumbu na kuchorwa na kuzungushwa kwa njia nyingi huku ikipitia kwenye kiini cha akili ya rafiki mmoja mmoja. Matokeo haya yote yanaonyesha hatimaye matumizi yaliyoenea ya historia katika enzi hiyo kuwafariji waumini wakati wa mateso na kukata tamaa kwa mateso. Asili imara ya wahubiri wa Wawaldensia, Wabarba, na jumuiya zao zilizotawanyika za imani zilizahimili sio tu mateso yasiyokoma ya Kanisa Katoliki la Roma lakini baadaye zilinusurika mashambulizi ya kijeshi yaliyopangwa na Mfalme wa Savoy, taifa la Ufaransa, kwa zaidi ya miaka 500, zikinusurika mateso 33 yaliyopangwa.

Katika kipindi hicho chote, msisitizo wa Barba kuhusu kuunganisha unyenyekevu ulioonyeshwa na Kristo na imani iliyojikita katika neema ya Mungu na Yesu Kristo ndio uliowaongoza watu wa Waaldensia katika juhudi zao za kubaki waaminifu kwa imani yao. Hadithi za kale zilibadilika chini ya hali mbaya sana na zikawa muhimu kwa

wahubiri wa Waaldensia na wafuasi wao kuwa na imani imara na inayoonekana ambayo wangeweza kuishikilia hata kufikia hatua ya kufa. Bila imani katika utakatifu wa sababu yao na bila hisia ya uhusiano wa moja kwa moja na Kristo na wanafunzi wake wa awali, harakati ya Waaldensia, chini ya vizazi vya shinikizo lisilokoma, ingefuata njia ya harakati nyingine zote za Enzi za Kati, ambazo ziliitwa uzushi na Kanisa Katoliki la Roma.

Wakati wa miongo ya kwanza ya Matengenezo ya Kiprotestanti, huku Uprotestanti ukiimarisha uaminifu na uhalali wake, idadi kubwa ya wasomi wa Kiprotestanti waliwataja Wawaldensia kama mababu zao wa kidini, wakigundua hadithi za uwongo zinazozunguka asili yao. Waprotestanti waliwatazama Wawaldensia kama waanzilishi wa imani yao wenyewe na kuwatambua kama walinzi wa kanisa la kweli. Wanahistoria wa awali wa Wawaldensia John Léger na Samuel Moreland walirejelea katika mkusanyiko wao wa historia ya Wawaldensia mwanzoni mwa karne ya 17 hadithi nyingi zinazozunguka asili yao.

Kwa kutumia zana za sayansi ya historia kama zilivyoeleweka katika siku na wakati wao, walitengeneza kazi kuu za kwanza za historia ya jamii ya Wawaldensia ambazo zilikuwa zimerekodiwa. Wanahistoria wote wawili walikuwa wametegemea sana historia ya mdomo kama ilivyorithiwa kutoka kwa vizazi vilivyopita walipokuwa wakitafuta kuhifadhi historia inayoaminika. Ilikuwa njia inayokubalika ya historia wakati huo ili kuchanganya usahihi wa kihistoria na imani za kihistoria zilizodumu kwa muda mrefu lakini zisizoungwa mkono kuhusu utambulisho wa mtu binafsi, ambazo ziliibuka katika kesi ya siri, kutengwa kijiografia, na mateso.

Leo, historia inatumika kama ushahidi wa kuaminika kwamba harakati ya Wawaldensia ilikuwa harakati pekee ya Kikristo iliyochukuliwa kuwa ya uzushi na Kanisa Katoliki la Roma, na imeendelea kuishi hadi nyakati za kisasa. Ilikuwa ni watu wa Wawaldensia wakiongozwa na wahubiri wao, Wabarba, ambao walilenga kwa ufanisi na kwa usahihi zaidi katika kuwasilisha mafundisho ya Yesu na athari ya maisha yake, kifo, na ufufuo wake kwa Wakristo wa kawaida kabla ya Matengenezo ya Kiprotestanti. Katika kipindi hicho chote, Wawaldensia walionyesha ushuhuda mwaminifu wa kibiblia kwa mafundisho ya Yesu na maagizo ya Mtume Paulo alipomwandikia Timotheo.

Lengo la mafundisho hayo ni upendo unaotoka katika moyo safi, dhamiri njema, na imani ya kweli. Kiini cha imani na desturi hizo kinabaki kuwa msingi wa shahidi mwaminifu wa Kikristo leo, kama ilivyokuwa katika kila kizazi. Kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu.

Amina. Huyu ni Dkt. Kevin Frederick katika mafundisho yake kuhusu historia ya Wawaldensia. Hiki ni kipindi nambari sita, Kutoka Katika Vivuli vya Historia, Kuondoa Hadithi.